

2. ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

2nd INTERNATIONAL TURKIC WORLD CONGRESS
on EDUCATIONAL and SOCIAL SCIENCES

7-8 Aralık / December / 2018

5. CİLT- VOL SOSYAL BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLER-1 SOCIAL AND ADMINISTRATIVE SCIENCES-1

www.turkegitimsen.org.tr
www.uaeseb.org

TARİHTE BİLGİNİN DOĞRULUĞU MESELESİ: ZAMAN-MEKÂN VE KAYNAK TAHLİLİ

THE ACCURACY OF INFORMATION IN HISTORY: TIME-PLACE AND RESOURCE ANALYSIS

Mustafa TURAN⁵⁴⁰

Özet

Tarihin asıl amacı geçmişte yaşanan hadise/hadiselerin gerçekliğini ortaya çıkarmaktır. Bunun için ele aldığımız konuyla ilgili doğru bilgiye ulaşmak gerektiği gibi elde edilen bilginin en doğru biçimde aktarılması da şarttır. Bu noktada zaman-mekân ve kaynak tarihçinin göz önünde bulundurması gereken temel hususlardır.

Ele alınan hadisenin üzerinden geçen zamanın çok uzun olması veya çok kısa olması doğru hükmün verilebilmesinde bazen kolaylık sağlarken bazen de buna imkân vermez. Hadisenin vuku bulduğu zamanın/dönemin anlayışı, kültürü (din, dil, eğitim, terminoloji vs) tarihçinin yaşadığı dönemden tabii olarak farklılıklar gösterecektir. O dönemde kullanılan bir kelime diğer tarihlerde kullanılmasından farklı bir anlama gelebileceği gibi coğrafyaya bağlı olarak da farklılıklar gösterebilir. Hakeza hadisenin vukuundan sonraki süreçte zamana bağlı olarak mekân üzerinde de birçok değişimler yaşanabilir. Tarihi yanlışlığa düşmemek için hadisenin geçmiş olduğu mekânın özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Burada temel husus hadiseye ait ve yeterli bilgiyi ihtiva eden ana kaynağa/belgeye ulaşıp ulaşılamadığı meselesidir. Bu itibarla elde edilen kaynağın özellikleri çok iyi tahlil edilerek bilginin doğru olduğu kanaati oluştuktan sonra herhangi bir kırılmaya mahal vermeden yazılması/aktarılması gerekmektedir. Elde edilen tarihi bilginin aktarılmasında gerek tarihi yapanların, gerekse tarihi yazan tarihçinin insan olmasından kaynaklanan bir takım kırılmalar da olacağı için telif eserlerde yer alan bilgilerin de eleştirel bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu bildiride yukarıda verdiğimiz bilgi çerçevesinde tarihin değişik dönemlerinde, değişik mekânlarda vuku bulmuş bazı hadiseler ve bu hadiselerle dair (örnek) kaynakların/belgelerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği hususu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Bilgi, Ana Kaynak, Metodoji, Tarih Felsefesi, Anakronizm, Tarih Yazımı

Abstract

The main purpose of history is to reveal the reality of the even/ events in the past. For this, it is necessary to reach the correct information about the subject and to convey the information obtained in the most accurate way. Bu noktada zaman-mekân ve kaynak tarihçinin göz önünde bulundurması gereken temel hususlardır. At this point, time-place and resource are the

⁵⁴⁰ Prof.Dr.; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mturan@gazi.edu.tr

main issues that historians should consider. When the event occurs, the time/period (religion, language, education, terminology, etc.) will differ naturally from the time the historian lived. The fact that the time passed over the incident is too long or too short sometimes makes it easier to make the right judgment, and sometimes it does not allow it. A word used in that period may mean a different meaning than that used in other dates, or it may vary depending on geography. In addition, depending on the time in the process after the event, there may also be many changes in the place. The characteristics of the place where the incident has passed must also be taken into consideration in order not to fall into the historical error. The information contained in the works must also be evaluated critically. The information contained in the works should also be critically evaluated as there may be mistakes caused by human being in writing the historical information obtained.

The main issue is the question of whether the main source / document containing the relevant information is reached. In this respect, the properties of the source are analyzed very well and the information should be written without any mistakes after the fact that the information is correct.

In this notification, in the framework of the information we have given above, we will focus on some of the events occurring in different places in different periods of history and how to evaluate the sources / documents about these events.

Key Words: Historical Information, Main Source, Methodology, Philosophy of History, Anachonism, Historiography

Tarih bir anlamda geçmişte yaşanan hadiselerin yeniden inşasıdır. Tarihi, hikâyeci/vakanüvistik bir anlayışın ötesinde düşünmek ve birbirleriyle iç içe girmiş farklı hadiseler karmaşasının çözümüne çaba göstermek gerekmektedir. Bu itibarla geçmişte yaşanan hadiselerin sadece tespiti tarihin anlaşılmasını sağlamayacağı gibi zamanın ve mekânın bütün özelliklerini göz önünde bulundurmak suretiyle tahlile girişmek kaçınılmazdır. Yapılmak istenen değerlendirmeler için konuyla alakalı hemen her ilimden istifade etmek mecburiyeti vardır. Bundan dolayı tarih, disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Bu açıdan bakıldığında zaman tarihçinin –esasen diğerlerinde olduğu gibi- yardımcı ilimler olarak kabul ettiğimiz sosyoloji, coğrafya, psikoloji, sosyal psikoloji, arkeoloji, iktisat, hatta matematik, biyoloji, istatistik gibi ilimlerden yardım almak için bu ilimlere mümkün olduğunca vakıf olması gerekmektedir. Ez-cümle tarihin tekrarı olmadığına göre bir hadisenin vukuunu sağlayan sebeplerin anlaşılması ancak konuyla alakalı disiplinlere müracaat etmekle mümkün olabilir.

“Tarihçinin başlıca işinin kaydetmek değil değerlendirmektir.”⁵⁴¹ görüşü esasen kaydetmenin/tespit etmenin önemsiz olduğu anlamına gelmez. Bilakis bu görüş ile tespit edilen bilginin salt gerçeği yansıtmayacağı; sağlam bir mantık ve muhakemeye dayanmak

⁵⁴¹ Edward Hallett Carr, **Tarih Nedir**, 3. Bsk., İstanbul, 1991, s. 27.

suretiyle girişilecek değerlendirmeler neticesinde yapılan izahatın kıymetinin olacağı ihsas edilmektedir. Kaldı ki, “Tarihin olguları bize hiçbir zaman ari olarak gelmezler. Çünkü ari bir biçimde var olmazlar ve var olamazlar. Her zaman kayıt tutanın zihninden kırılarak yansırılar.”⁵⁴² Bu gerçek, doğrudan tarih yazanın yeterliliği, kimliği, kişiliği, almış olduğu kültürü, vicdanı, dünya görüşü ile ilgili gözüküyorsa da elde edilen bilginin değişmiş olma ihtimaline karşı bir hadisenin vuku bulduğu zamanın, mekânın ve hadiseye dair bilgiyi ihtiva eden kaynakların tahlil edilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bilginin muhtelif sebeplerle kırılması tarih araştırmalarında her zaman söz konusu olup bilginin doğrudan ve değişmeden tarihçiye ulaşması; tarihçinin de doğrudan ve değiştirmeden kaydetmesi ve aktarabilmesi için hadisenin vuku bulduğu zamanı, mekânı ve kaynakları bi-hakkın muhakeme etmesi gerekmektedir.

Öncelikle hadiselerin gerçekleştiği zamanın doğru tespiti gerekmektedir. Bu itibarla kronolojik olarak yapılan bir hata bilginin doğruluğuna halel getirebileceği gibi daha sonra bu bilgiye istinaden yapılan çalışma ve değerlendirmelerde müteselsil olarak hatalara zemin hazırlamış olacaktır. Hakeza olayın cereyan ettiği mekânın mümkünse bütün özellikleri bilinmelidir. Bugün çok iyi bildiğimizi düşündüğümüz tarihi bir hadisenin vuku bulduğu tarihi/zamanı ve mekânı hakkında kaynaklara istinaden kullanılan ifadelerin tarihçiyi şaşırtacak biçimde farklı anlamlara yol açabildiğini görmekteyiz. Burada konuyu dağıtmamak için tarihte zaman, mekân ve kaynakların tahlili hususunda birkaç örnek olay vermekte fayda görüyoruz.

Birinci Dünya Harbi’nden sonra imzalanan Mondros Mütarekesi’nin meşhur 7. Maddesine istinaden İzmir’in 15 Mayıs 1919 tarihinde işgal edildiği ifadesi doğru olmakla birlikte zamanın ve mekânın tespiti hususunda sıkıntılıdır. Çünkü İzmir’in İtilaf devletlerince müştereken işgali 14 Mayıs 1919 tarihinde gerçekleşmiş olup İzmir istihkâmları mütarekenin 7. maddesine uygun olarak işgal edilmiştir. 15 Mayıs 1919 tarihindeki işgal ise İzmir şehrinin Yunan kuvvetlerince işgalidir. Tabiatıyla Mustafa Kemal Paşa’nın İzmir’in haksız olarak Yunanlılar tarafından işgal edildiği ifadesi hamaset olmayıp mütareke hükümlerine uyulmadığının bir ifadesidir. Kaldı ki, 14 Mayıs’ta gerçekleştirilen işgalle ilgili herhangi bir ifadede bulunmaması da bunu doğrulamaktadır. Daha doğru bir ifade ile İzmir istihkâmları 14 Mayıs 1919 tarihinde İtilâf devletlerince müştereken; İzmir şehri ise 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan kuvvetlerince işgal edilmiştir. Bu bilgilerden anlaşılacağı gibi çok emin olduğumuz ve

⁵⁴² Car, a.g.e, s. 29.

salt bir gerçek olarak kabullendiğimiz bir tarihin tespitinde bile bazı kırılmalar ortaya çıkabilmektedir.

Söz konusu kırılmalar daha sonra yapılan değerlendirmelerden ve hadiseye yüklenen anlamdan kaynaklanmaktadır. Bu itibarla tarihin tespitinde hadisenin cereyan ettiği döneme ait belgelere/kaynaklara müracaat en doğru yoldur. Ancak döneme ait kaynaklarda yer alan bilgiler de bizi bazen tarihin tespiti hususunda zorlamaktadır.

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sırasında İzmir Ahz-ı Asker Şubesi (Askerlik Dairesi) Başkanı Albay Süleyman Fethi Bey'in şehit edilmesi konusunda verilen bilgiler birbirini tutmamaktadır. Rahmi Apak, işgal günü Süleyman Fethi Bey'in, "Zito Venizelos" diye bağırmaya zorlayan Yunan askerinin dilini anlamayarak kaputunu çıkartmadığı için öldürüldüğünü⁵⁴³ Ali Fuat Cebesoy, "Süleyman Fethi Bey'i, Zito Venizelos diye bağtırmak istemişler, 0, Ben Türk zabitiyim, Yaşasın Türk milleti diye bağırırım cevabını vermiş ve fedakâr göğsünü düşman süngülerine karşı tutarak şehit olduğunu⁵⁴⁴ Umûm Jandarma Kumandanı Miralay Ali Kemal Sırrı Bey raporunda, Süleyman Fethi Bey'in parça parça edilerek öldürüldüğünü⁵⁴⁵ Ali Çetinkaya Süleyman Fethi Bey'in ve Şükrü Bey'in sevk esnasında şehit edildiğini⁵⁴⁶ belirtirken Celâl Bayar Süleyman Fethi Bey'in Zito Venizelos diye bağırması için zorlandığını ve "Bir Türk askeri ancak milletin büyüklerine ihtiram için elini kaldırır ve ağzını açar." demesi üzerine süngülediğini⁵⁴⁷; Sultânî öğrencilerden Ethem, Fethi Bey'in Kışla'nın kapısı önünde bir Türk sancağının üzerinden geçirilmek istendiğini, kendisinin basmadığını, "Zito Venizelos" demediği için de süngü ve dipçik ile yaralandığını⁵⁴⁸; 57. Fırka Kumandanı Şefik Bey, Süleyman Fethi Bey'in hayatından ümit kesilecek şekilde yaralandığını⁵⁴⁹ ifade etmişlerdir. 14. Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa raporunda, Süleyman Fethi Bey ile Ali Bey'in ve Şükrü Bey'in şehit ve yaralılar arasında bulunduğunu⁵⁵⁰ belirtmekte şehit veya yaralı olduğu hususunda net bir şey söylememektedir. Kaymakam Arif Bey raporunda: "Süleyman Fethi Bey ve Kolordu Sıhhiye Reisi Kaymakam Şükrü Beyler rıhtım üzerinde yaralandılar. İzmir Yunan Hastanesi'ne

⁵⁴³ Rahmi Apak, **İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu ?**, Ankara, 1990, s. 8.

⁵⁴⁴ Ali Fuat Cebesoy, **Siyâsi Hatıralar**, İstanbul, 1957, s. 69.

⁵⁴⁵ **ATASE Arş.** Kl. 14 Ds. 72-55 F. 78/1-14; Kl. 85 Ds. 103-316 F. 22-10.

⁵⁴⁶ **Ali Çetinkaya'nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Cumhuriyetin 70. Yılına Armağan, Ankara, 1993, s. 12.

⁵⁴⁷ Celâl Bayar, **Ben de yazdım**, C. VI, İstanbul, 1968, s. 1800.

⁵⁴⁸ Nurdoğan Taçalan, **Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken**, İstanbul, 1970, s. 260.

⁵⁴⁹ **ATASE Arş.** Kl. 27 Ds. 75-103 F. 6/1-3.

⁵⁵⁰ **ATASE Arş.** Kl. 14 Ds. 72-55 F. 40.

kaldırıldılar ve netice de şehadetleri haberi resmen bildirilmiştir.” demektedir⁵⁵¹. Celâl Bayar da Yunan Hastanesi’nde öldüğünü söylemektedir.⁵⁵² Bu bilgilerden hareketle Süleyman Fethi Bey’in tam olarak hangi tarihte şehit edildiği anlaşılamamaktadır. Kaynakların bazılarına itibar ederek Süleyman Fethi Bey’in 15 Mayıs 1919 günü şehit edildiğini; diğerlerine itibar ederek bu tarihte yaralandığını ve daha sonraki bir tarihte şehit edildiğini kabul etmek ne kadar doğru olacaktır ? Bu durumda şayet daha sağlam ve müşahhas bir belge/delil bulamazsak Süleyman Fethi Bey’in şehit edildiği tarih konusunda kaynaklarda verilen bilgileri zikretmekle iktifa eder ve net bir tarih vermekten imtina ederiz. Bu arada kendi kanaatimizi de aynı gün veya daha sonraki bir tarihte “şehit edilmiş olmalıdır” demek suretiyle belirtiriz. Bu konuyu biraz daha araştırınca Süleyman Fethi Bey’in mezar kitabesine ulaşıyoruz ve kitabedeki ölüm tarihinin 23 Mayıs 1919⁵⁵³ olduğunu tespit edebiliyoruz. Bu da Süleyman Fethi Bey’in 15 Mayıs’ta yaralandığını ve Yunan Hastanesi’nde şehit olduğunu teyit etmektedir. Tabiatıyla bu konuda Kaymakam Arif Bey’in raporunda ve Celal Bayar’ın hatıratında verilen bilginin doğru olduğu sonucuna varmaktayız. Bu bilgilerden da anlaşılaçağı üzere bir hadisenin gerçekleştirildiği tarihin tespiti yapılırken döneme ait bilgileri muhtevi bütün belgeleri/kaynakları ciddi bir tenkide tabi tutmak ve bütün ihtimalleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Zaman ve mekânın tespiti ve yapılan değerlendirmelerle ilgili olarak yine İzmir’in işgali bahsinde ele alınan ”Maşatlık Mitingini” örnek verebiliriz.

İzmir’in işgalinin anlaşılması üzerine Redd-i İlhak Heyeti tarafından hazırlanan, “Ey Bedbaht Türk” diye başlayan bir beyanname bastırılarak dağıtılmış ve halkın 14/15 Mayıs gecesi, Maşatlık’ta toplanması istenmiştir. Yahudi Maşatlığı (Bahri Baba Parkı)’nda toplanan 3-5 bin civarındaki halk ateşler yakmış ve tekbirler getirerek Yunan işgali kararını protesto etmiştir⁵⁵⁴.

Buradaki bilgilerden belirtilen tarihte gerçekleştirilen mitinge kaç kişinin katıldığının tam olarak tespit edilemediği anlaşılmaktadır. Bir mitingde kaç kişinin bulunduğunun tam olarak tespiti zaten mümkün olamayacağı için genel bir rakam verilebilir. Ancak konuyla ilgili kaynaklarda yine genel rakamlar verilmekle birlikte son derece tutarsızdır. Asaf Gökbel, bu

⁵⁵¹ **İzmir’in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Makâmat-ı Askeriyeden Mevrûd Raporlar**, Matbaa-i Askeriye, Dersaadet, 1335, s. 13.

⁵⁵² Bayar, **a.g.e.**, s. 1800.

⁵⁵³ Necmi Ülker, “Mezar Kitâbelerinin İzmir Tarihi İçin Önemi ve Şehit Fethi Bey”, **Son Yüzyıllarda İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu Tebliğleri**, (Haz. Tuncer Baykara), İzmir, 1994, s. 99.

⁵⁵⁴ Mustafa Turan, **Yunan Mezalimi, İzmir. Aydın, Manisa, Denizli, 1919-1923**, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, 4. Bsk., Ankara, 2018, s.258.

mitinge 100 bin kişinin katıldığını söylemektedir⁵⁵⁵. Kâmil Erdeha ise 10 bin kişinin katıldığını belirtmektedir⁵⁵⁶. Michael Llewellyn Smith ise mitinge binlerce Türk'ün katıldığını belirtmekte, herhangi bir rakam vermemektedir⁵⁵⁷. Asaf Gökbel'in vermiş olduğu bu rakam abartılmış olmalıdır. Kâmil Erdeha'nın vermiş olduğu rakamın da ne kadar gerçeği yansıttığı şüphelidir. Çünkü her iki kaynakta verilen rakamlar arasında 90 bin kişilik bir fark vardır. Bu durumda yapılması gereken öncelikle İzmir'in nüfusunun ne kadar olduğunun tespitidir. Bunun için İzmir'in nüfusuna dair dönemin nüfus istatistiklerine bakmamız gerekmektedir. 21 Ekim 1918 tarihli Köylü gazetesinde yayınlanan istatistiğe göre İzmir Sancağı'nda 406.068 Türk; 151.101 Rum nüfus vardır⁵⁵⁸. Smyrne Turque'e göre I. Dünya Harbi'nden sonra İzmir Sancağı'nda 407.761 Türk; 142.295 Rum nüfusu yaşamaktadır⁵⁵⁹: Muâhede-i Sulhiye mucibince Yunanistan'a verilmek istenen İzmir ve havalisindeki nüfusa dair çıkarılan başka bir istatistikte, İzmir ve havalisinde 286.300 Türk/Müslüman nüfusa karşılık 157.270 Gayr-ı Müslim nüfus vardır⁵⁶⁰. Anlaşılabileceği gibi elimizdeki istatistiklerde verilen rakamlar da birbirinden farklıdır. Ayrıca bu rakamlar sadece İzmir Sancağı'nın tamamına ait verilerdir. Hangi rakamı kabul edersek edelim bu mitinge İzmir Sancağı'nda yaşayan Türklerin tamamının katılması mümkün olmayacağına göre yaklaşık bir sayı vermenin bile bizi yanıltabileceği unutulmamalıdır. Mitinge katılanların sayısı hakkında müracaat edilmesi gereken diğer husus miting alanının azami kapasitesi hakkında bir kanaate sahip olmamız gerekmektedir. Bugün İzmir'de yaşayanların çoğunun dahi bilmediği Yahudi Maşatlığı denilen mekânın o tarihteki durumuna bakarsak Asaf Gökbel'in vermiş olduğu rakamın oldukça afaki olduğu söylenebilir. Asaf Gökbel'in işgale karşı tepkiyi anlatmak için mübalağa yapmış olması da mümkündür.

Tarihte vuku bulan bazı hadiselerin tarihlerinin tespitinde üzerinden geçen zamana bağlı olarak kesin bir kanaate ulaşmak mümkün olmadığı gibi bugün ele aldığımız hadiseye yüklediğimiz anlam, tanımlamalar ve kavramlaştırma gereği de kesin bilgiyi müphem hale getirebilir.

1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'nin; 1176 Miryakefelon Meydan Muharebesi'nin; 1402 Ankara Savaşı'nın tam olarak hangi mekânlarda cereyan ettikleri bugün tartışılan konulardır.

⁵⁵⁵ Asaf Gökbel **Milli Mücadelede Aydın**, Aydın, 1964, s. 74.

⁵⁵⁶ Kamil Erdeha, **Milli Mücadelede Vilâyetler ve Valiler**, İstanbul, 1975, s.405.

⁵⁵⁷ Michael Llewellyn Smith, **Anadolu Üzerindeki Göz**, (Çev. Halim İnal), İstanbul, 1978, s. 101.

⁵⁵⁸ Aynı istatistik Nurdoğan Taçalan, **Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken**, İstanbul, 1970, s. 78'de verilmiştir.

⁵⁵⁹ **Smyrne Turque, Publication de la societe de Defance des Droits Ottomans**, Smyrne, 1919, s. 16.

⁵⁶⁰ **ATASE Arş.** K.96 Ds. 153-344 F.48.

Söz konusu tartışmalara girmeden bunun temel sebebinin bu savaşlar üzerinden oldukça uzun zamanların geçmiş olması ve ana kaynaklarda yer alan bilgilerin de yeterince tahlil edilmemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi de tartışmalıdır. Kuruluş tarihi üzerindeki görüşler daha ziyade 1299 veya 1302 tarihlerinde yoğunlaşmaktadır. Bu tarihlendirmelerdeki sıkıntı bir devletin nazari olarak tanımlanması, devletin hâkimiyeti kavramı, devletin ne gibi özelliklere/amillere istinaden müstakil olarak kabulü konusundaki görüşlerin farklılığından kaynaklanmaktadır. Osmanlı Beyliği'nin bir uç beyliği olduğu, Selçuklu Devleti'ne bağlı bulunduğu, ancak hangi tarihte müstakil bir devlet olarak ayrıldığı çok sarîh değildir. 1243'de Türkiye Selçuklularının Köse Dağ Savaşı'nda Moğollara yenilmesinden sonra Osmanlı Beyliği'nin hareket imkânının arttığı, bir yandan Bizans'a bir yandan da Moğollara karşı önemli bir güç unsuru olmaya başladığı bilinmektedir. Bu tarih en azından Osmanlıların devlet olarak ortaya çıkmasında bir başlangıç olarak kabul edilmektedir. Osman Gazi tarafından 1288 yılında Karacahisar Kalesi'nin fethedilmesinden sonra kalenin yakınında bulunan Karacahisar'a yerleştirilen Türklerin istekleri üzerine Şeyh Edebali'nin de desteğiyle Osman Gazi adına 1299 tarihinde ilk hutbe okutulmuştur⁵⁶¹. Hutbenin okutulması hâkimiyet alameti kabul edildiği için Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihini 1299 olarak kabullenmek mümkündür. Başka bir görüş ise 1302 tarihinde Osman Bey'in Bizans ordusunu yendiği Koyunhisar Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin kurulduğu görüşüdür. Bu zafer ile Osman Bey'in tanınırlığına atfen 1302 tarihini devletin kuruluş tarihi olarak kabul edenler olmuştur⁵⁶².

Hakeza Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş tarihi 23 Nisan 1920 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması; 30 Ağustos 1922'de kazanılan Başkomutanlık Zaferi; 24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Barış Antlaşması; 29 Ekim 1923 Cumhuriyet'in ilanı mı esas alınmalıdır? Gerek Osmanlı Devleti'nin gerekse Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş tarihleri verilirken tarihçilerin tasavvurları, devlet kavramına bakış açıları ve tanımlamaları rol oynamaktadır.

Sonuç olarak;

Gerek tarihlerin tespiti gerekse mekanların ve hadiselerin tespiti konusunda hadiselerin cereyan ettiği dönemleri bugün yaşadığımız zaman ve şartlarla mukayese etmekten ve

⁵⁶¹ Aşık Paşaoğlu Tarihi, MEB yayını, İstanbul, 1992, s.25.

⁵⁶² Halil İnalcık, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu", **Türkler**, Yeni Türkiye Yayını, C.IX, s.70.

hadiselerin sebep ve sonuçlarını bugün yaşadıklarımızla aynı gibi olduğunu düşünmekten dolayı zaman zaman tarihi yanılgıya (anakronizm) düşülmektedir. Bu itibarla ele alınan tarihi bir hadiseye ait belgenin/bilginin tespitinden sonra doğru anlamak ve mümkün olduğunca herhangi bir kırılmaya uğramadan kaydetmek ve aktarmak gerekmektedir. Zaman olarak sadece hadiselerin vuku bulduğu tarihin tespiti değil aynı zamanda dönemin şartları anlaşılmalıdır. Hakeza günümüze kadar mekân üzerinde meydana gelen değişiklikler veya terminolojiden kaynaklanan yanlışlar tarihi bilginin doğruluğuna zarar verebilir.

KAYNAKÇA

Ali Çetinkaya'nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları, Atatürk Araştırma Merkezi, Cumhuriyetin 70. Yılına Armağan, Ankara, 1993.

Apak, Rahmi, **İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu ?**, Ankara, 1990.

Aşık Paşaoğlu Tarihi, MEB yayını, İstanbul, 1992, s.25

Bayar, Celâl, **Ben de yazdım**, C. VI, İstanbul, 1968.

Car, Edward Hallett, **Tarih Nedir**, 3. Bsk., İstanbul, 1991.

Cebesoy, Ali Fuat, **Siyâsi Hatıralar**, İstanbul, 1957, s. 69.

Childe, Gordon, **Tarihte Neler Oldu?**, İstanbul, 1974.

Erdeha, Kamil, **Milli Mücadelede Vilâyetler ve Valiler**, İstanbul, 1975.

G.Kurmay Askeri Tarih Stratejik Etüt Arşivi (ATASE Arş.)

Gökbel, Asaf, **Milli Mücadelede Aydın**, Aydın, 1964.

İnalcık, Halil, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu”, **Türkler**, Yeni Türkiye Yayını, C.IX, Ankara, 2002.

İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Makâmat-ı Askeriyeden Mevrûd Raporlar, Matbaa-i Askeriye, Dersaâdet, 1335.

Köprülü, Mehmet Fuat, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, İstanbul, 2016.

Smith, Michael Llewellyn, **Anadolu Üzerindeki Göz, (Çev. Halim İnal)**, İstanbul, 1978.

Smyrne Turquie, Publication de la societe de Defance des Droits Ottomans, Smyrne, 1919.

Taçalan, Nurdoğan, **Ege’de Kurtuluş Savaşı Başlarken**, İstanbul, 1970.

Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Ber Metoldoloji, (Editör.Vahdettin Ergin-Ahmet Şimşek), TTK Yayını, Ankara, 2018.

Topraklı, Ramazan, **Değişen Coğrafya ve Miryokefalon Savaşı**, Ankara, 2010.

Turan, Mustafa, **Yunan Mezalimi, İzmir. Aydın, Manisa, Denizli, 1919-1923**, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, 4. Bsk., Ankara, 2018.

Türkiye’de Tarih Yazımı, (Editör.Vahdettin Ergin-Ahmet Şimşek) İstanbul, 2011.

Ülker, Necmi, “**Mezar Kitâbelerinin İzmir Tarihi İçin Önemi ve Şehit Fethi Bey**”, Son Yüzyıllarda İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu Tebliğleri, İzmir, 1994.

Yılmaz, Hakan, “Mehmed Fuad Köprülü’nün Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu İle İlgili Tezlerine İlişkin Yeni Bir Değerlendirme”, **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi**, C. II, Sayı 4, 2016, s. 19 vd.